గొప్పవారితో గుసగుసలు-3. కలియుగ చక్రవర్తులు:

శాక్య చక్రవర్తి

కీ॥ శే॥ వారణాసి శ్రీనివాసరావు

[పుష్పపురంలో (పెషావర్) కనిష్కుడు కట్టించిన స్తూపంవద్ద నున్న మైదానంమీద నటూ నిటూ పచార్లు చేస్తూ ఉత్తరంవైపు పవ్వడప్పుడు చూస్తూన్న నన్ను బెత్తెడు సరిగంచు గల యెర్రటి ధోవతీ, అట్లాటి రంగుదే జానెడు సరిగంచు గల వుత్తరీయం, ఒక సరిగతలపాగా ధరించి, కొట్టొచ్చేట్టు విభూతిధారణం జేసి, మొగాన విభూతిరేఖలమీద మూడుగా తీర్చిన మంచిగంధపు పట్టెల మీద కాసి కైవారం గల యెర్రటి బొట్టు పెట్టి, కాళ్ళకు ఎదుట ముచ్చెలకుమల్లే పైకి తిరిగిన జోడు ధరించి, నడుంపట్టాలో నొక పట్టాకత్తి పెట్టుకొనియున్న నిమ్మపండురంగుగల ఒక భీకరాకారుడు సమీపిస్తాడు. పదిమంది యమభటులా అనుపించే సాయుధులు కవచధారులూ ఐన శూరులా యన్ననుసరించి వస్తుంటారు. నన్ను కొంచెం దూరంగా చూడగానే—]

శూరులు శ్రీమన్మహారాజాధిరాజులను, నిరంతర శత్రుసంహారకేళీవినోదులను, మహాశత్రుకాంతామణీ కుచకుంభాస్ఫాలకులను, పరమత మహాజంబాలపటలనిమగ్న పూర్వ శైవమతోద్ధారకులను, సర్వప్రపంచశాక్య సామ్రాజ్య మహాచక్రవర్తి సార్వభౌముల నెవడురా అహ్వానించింది? ఎవడికిరా అంత గుండె

నేను (ఆశ్చర్యంతో నమస్కరిస్తూ) అయ్యబాబో! మీచక్రవర్తిగార్ని చూస్తేనే గుండె అవిసిపోతూంటే చెవులు గింగురుమని తన దిమ్మెత్తేట్టు మీ గలభా యేమిటయ్యా! వందిమాగధ స్తోత్రమా!

1. శూ కాదూ మరి, నీవు హడలిపోయి పంచప్రాణా లొదుల్తావేమోనని తగ్గించాం గాని, లాకపోతే మా స్తోత్రమే అరఘడియ పట్టేది

నే ఈ స్తోత్రపార మెక్కడి కెళ్లినా వుండాల్సిందే?

2. శూ లాకపోతే అంతసార్వభౌములవారి మహిమ తెప్పుడూ ప్రపంచసామ్రాజ్యంలో నేమూలో నే వ్యవహారంలోనో చరిస్తూంటుంది ఆమాత్రం పరాకు లాకుంటే యెదటి పనికి తెగొస్తుందా?

నే అయితే దాన్నైవరో ఒక రంటే చాలాదూ నెమ్మదిగా, పదిమందీ వున్న కొంతంతా వాడి అనాల్సిందే?

3. శూ ఈ స్వల్పధ్వని లాకుంటే శ్రీవారికి వినుపించేదెట్లా?

నే మీరు వందిమాగధులా, అంగరక్షకులా?

4 శూ అంగరక్షకులమే, ఎప్పుడూ వింటూండే స్తోత్రం మాకుమటుకు రాదూ?

నే. చోపుకర్రల్లాకుండేమీచేతుల్లో ఆయుధాలుంటే అడిగా?

5. శూ ఏదీ నీ పిలు పూపిరిసలపనీయక పాయ్ అక్కడంతా వెళ్లండినెళ్లండంటే వేట కెళ్లినవాండ్లం నిషధాద్రినుండే వచ్చాం—వంది వాండ్లను పిలకుండా

నే (ఆశ్చర్యపడి) మహాసార్వభౌమా, తమరేం సెల వియ్యరు? స్వర్గంలోగూడా వేటే?

శాక్యచక్రవర్తి కాకేం. ఎవరలవా రెవరు చూస్తారు? నీవు మమ్మ ల్నెందుకు పిల్చావురా?

6. శూ త్వరగా చెప్పు ప్రభువులు నిరంతరకార్యాంతర నిమగ్నులు? ఇక్కడే వుండడానికి వీల్లేదు

నే స్వామీ! నేను గుండె లవిసిపోయి కొట్టుకుంటూంటే యీ శూరు డూపిరి తిప్పకోనీ దేమండీ?

7 శూ త్వరగా కానీ

నే తమరు శాక్యు లంటే చీనా పశ్చిమ ప్రాంతాల్నుండి వచ్చినవారి సంతతివారేనండి?

8 శూ కాక, యెవ రనుకున్నావ్?

9 శూ పాలపిండిమనుష్యు లనుకున్నావా?

చ (ముసిముసినవ్వు ల్నవ్వును)

నే అరి, మీతొందర, దొబ్బ్యం బంగారంగానూ? కొంచెం మాట్లాటనీండయ్య!

10 శూ సరే, యేదో త్వరగా అడుగు

నే సార్వభౌమా! నాకు తోచిన వడుగుతా, తమరు తప్పక సమాధానం చెప్పాలని మీ రక్షకుల్ను మాట్లాడొద్దని తామే సమాధాన మియ్యాలి

చ అనే వినొచ్చాం మావాండ్లకు తోచిందనకుండా వుండరు—అది వాండ్ల కలవాటు నీ కిష్టంలాకుంటే విననట్లు నటించు అడుగు, తెలుసుకో నీ వేమడిగినా మేం కొప్పడ్రాదని దేవియాజ్ఞ అడుగు

నే ఈమాత్ర మభయానికి పదివేల కృతజ్ఞతావందనాలు తమ జాతి మహాక్రూరజాతంటారే నిజమేనాండి?

శూరులు (హుమ్మని గొంతులు సవరించుకుంటారు)

నే (చేత్తో వార్ని చూపిస్తూ) చూచారాండి!

చ (వాండ్లను నారూపు సైగ చేస్తూ) అంటారే అంటివే యెవరు వారు?

నే తమ ర్నెరుగున్న వారూ, తమ సంగతి తెలిసినవారూ అంతానూ!

చ అంతానూనా? మీ దేశంవాండ్లంతా నేనా?

నే చిత్తం

చ మీదేశంలో నూటికి తొంభైమంది సౌమ్యులు వాండ్లకు తీవ్రత రాక్షసలక్షణం మాజాతివాం డ్లెంత సౌమ్యులైనా భీకరాకారులు వాండ్లను చూచేటప్పటికే మీవాండ్లు అబ్బో, వీరు క్రూరు లనకుంటారు కాని, నిజానికి మాలో సౌమ్యు ల్లాకపోలా ఇంచుమించు భేదంతో మాలో చాలామంది సౌమ్యులే

నే అట్లాగైతే తమవాండ్ల క్రూరకార్యాల చిరా యేమాతుందండీ? తమరు కత్తులకు ప్రదక్షిణాల్జేసే మత మేమాతుంది, యుద్ధం లో జయించగానే చెరబట్టినవాండ్లనంతా సంహరించడ మేమాతుంది?

చ ఒకప్పుడు చేసిన పాపం తర్వాతెంత తంటాలుపడ్డా నీడలా గనుసరించే వుంటుంది అవన్నీ మేం కాదనడం లేదురా! అదంతా మా అనాగరకావస్థలో జరిగిన విషయం మే మీదేశం వచ్చి నాగరకులమైం తర్వాత చాలామటుకు మారిపోయాం

నే ఏమ్మారిపోయారో, మిమ్మల్ని చూస్తేనే నాకు భయమేస్తూంది మీ సేనానులు కనిష్కచక్రవర్తిని గొంతుపిసిగి చంపరా?

చ (గొంతు సవరించుకొని) వద్దు మొర్రో, మమ్మల్ని వాండ్లు సంహారంజేస్తారు మేం వారిమీ దత్తమంటే ఆ సార్వభౌముడు పెంకిపట్టుపట్టితే నేం జెయ్యమన్నావ్! వాండ్ల కా ఉపాయం తో చట్లాచేశారు

నే చిత్తం తమవాండ్లా హిమవంతం దాటి మా దేశానికి రాకుంటే పశ్చిమాన మహామైదాన ముందిగదా కొన్ని వేలమైళ్లదాకా, దానిమీద పడి వ్యాపించకపోయినారా?

చ దాహం గొన్నవాండ్లకు దగ్గర నీ రుంటే చెరువుల కెళ్లి దప్పి తీర్చుకుందా మనుపిస్తుందా, ఎండమావులు మైదానంలో గనబడుతూంటే వాటికోసం పోవా లనుపిస్తుందా? వెనుక హూణుల పోటు, పోరు పడ్లాక తమకూ తమ మందలకు నిలువ నీళ్లాక వచ్చే శాక్యసంఘాలకు సుభిక్షమైన భరతఖండం చేరువలో నంటే దీన్ని విడిచిపెట్టి గడ్డిగూడా యే లోయల్లోనో తప్ప మొలవని బైలుమీది కెళ్లాలని వుంటుందా?

నే వచ్చినవాండ్లు "అన్నివిధములా మీరు మా కంటే నాగరకులు, మీ నాగరకతా లక్షణం మా కచ్చి మమ్మల్ని మీవాండ్ల నేసుకొం"డనక మావూళ్ల మీద బడి దోచుకుని, తగలబెట్టి, ప్రజల్ను చంపి, దేశా నాక్రమించుకుని యేలాల్సిన పనేమొచ్చిందండీ?

శూరులు (అంతా పగలబడి నవ్వుతారు)

చ (వారిని వారించి) ఎంత వెర్రివాడవురా నీవు! అని శాంతంగా అడిగితే "ఛీ ఛీ, మీ రాక్షసుల్లా గున్నారు పొండ్రా పో" డంటారుగాని ఆదరిస్తారా? వీండ్ల నెట్లాగైనా ఆదరించకపోతే మనం బ్రతికే యెత్తు లేదని తోస్తే, ఆదరిం పేం కర్మం, నెత్తిన బెట్టుకుంటారు నేటికిమటు కట్లా జరగడంలా నాగరకతేమిటి? ప్రతిది ప్రతివాడికి తనది తన కుండాల్నుంటుందికాని నలుగురితో పంచుక్కుడ్దా మనుంటుందా?

నే చిత్తం! నేనే ఆలోచ నక్కువగా నడిగా అయితే తమ మత మేది ప్రభో?

చ మా కట్టూ, బొట్టూ చూస్తే యే మనిపిస్తూంది?

నే వీరశైవమా అనుపిస్తూంది?

చ అదే!

శూ (గొంతు ల్సవరించుకుంటారు)

నే స్వామీ, మా దేశంలో నిన్ని మతాలుంటే తమరు దాన్నే యెందు కవలంబించారండీ?

చ మేం శస్త్రజీవులం, శూరులం, విపరీతమైన అనాగరకదశలోవాండ్లం,—మా కా మతం రుచించిన ట్లింకొకటి రుచించలా మహా శివ స్వరూపం, వారి నాట్యమహావికాసం, వారి ప్రమథ గణాలు, ప్రేతభూమ్యభిమానం, వేషభాషలు మాకు రుచించినట్లు ఇతర్లవి రుచించలా మొదటంతా దీన్నే అవలంబించి, కొంత కాలానికి బౌద్ధాన్నవలంబించి, అది వారి అభిరుచికి వచ్చుక చివరకు దీన్లోకే మారడమో, లాకుంటే ఆ బౌద్ధానికే వీలైనంత దీని స్వరూపాన్నిచ్చి దాన్ని మహాయానమతంగా మార్చడమో తటసించింది

నే చిత్తం కనిష్కులనారి చరిత్ర జ్ఞాపకమొచ్చింది వా రేమాత్రంవా రండీ?

శూరులు అందరు (దద్దశ్శరభా అని మహాపటాటోపం జేసి) ఆ చక్రవర్తుల సార్వభౌముల నవత్రయద్వీపజయాభిలాషుల పేరు, సప్తసముద్ర ముద్రిత ధరాపలయాధీశ్వరాధీశ్వరులవారి పేరు, చీనాసార్వభౌముల గండరగండరులవారి పేరు, శాత్రవరాజావతంస దేవేరీవైధవ్య సంప్రాప్త్యుత్సవోత్సాహోద్దీపకులవారి పేరు, సేతుశీతనగపర్యంత మహామహీమండల భసామ్రయమాన ప్రతాపాగ్నిహోత్రులవారి పేరు, పుష్పపుర సామ్రాజ్యసంస్థాపకులవారి పేరు, ఒరేవ్ వారిపేరెత్తావెత్తావ్, వారిపేరు—

చ (వారణసంజ్ఞ)

నే (భయభ్రాంతులై) ఆరి మీ గోల బంగారంగానూ? ఏమి టీ గంద్రగోళం?

1 శూ వారిపేరు వింటే మాకు శివ మెత్తుతుంది!

చ మా కనా వారి దివ్యనామోచ్చారణ చెవి సోకిందంటే ఒళ్లంతా జలదరిస్తుంది

నే వారిమీద తమ కున్న భక్తివిశ్వాసాలకిదంతా ప్రబలనిదర్శనం తమకే యేమిటి? వారు శాక్యులైనా మా కాలంలో మావాండ్లల్లో కొందరిగ్గూడా నట్లాగే వుంటుంది వారు మా మహాచక్రవర్తుల్లో నొకరు

శూరులు ఓరి బుద్ధిహీనుడా, ఒక రంటావురా? వీణ్ణి స్వామీ, సెలవియ్యండి? ఒరేవ్, మీ మహాచక్రవర్తుల్లో నొకరా? మీ చక్రవర్తులకు చక్రవర్తంటావా, అనవా?

నే మహాప్రభో, వీరి తొందర రాగేదెట్లా?

చ వారిపట్ల వీరిభక్తి అట్లాటిది!

నే (స్వ) ఏడ్చినట్లే వుంది వీడి తీర్పు. ఎరక్కపోయి పిల్చానే వీండ్లను! (ప్ర) స్వామీ, వా రేమాత్రంవారండీ?

శూ మళ్లీ మొదటి కొస్తాడు? వారివంటి ప్రభు విదివరకు పుట్టలేదు, ఇప్పు డ్లేదు, ముందు పుట్టబోడు!

నే ఔ, మహాబాగా చెప్పారు . . స్వామీ, సూక్ష్మలకోసం నా దేవుళ్లాట వారు తూర్పున కాశీనగరందాకానే వచ్చారేం?

చ అక్కడికి కొచ్చేప్పటికి కశ్యగృహం (కాష్ఘర్) లో శత్రువు ల్చెలరేగి కాశ్మీరం మీద దూకడానికి సిద్ధంగా వున్నారని విని తిరిగిపోయి, వా ర్నడచి, తిరిగీ వారు తీవ్రిస్తే మళ్లీ వెళ్లి నీ విందాకన్న దానివల్ల నేమీ చేయలేకపోయ్యారు

నే వారు బౌద్ధా న్నెట్లా పోషించారో సెలవీండి కొంచెం

చ దా న్నవలంబించారా అనేంత పోషించారు దాన్ని బుద్ధభగవానుని హీనయానమతం అశోకులవారి తర్వాత నిజస్వరూపాన్ని మార్చుకుని ఆర్యమతంలో నన్న పురాణబండారాన్ని తనదిగా జేసుకుని, దారీ డొంకా లేని ఒక మహారణ్యమై మహాయానరూపంగా మారుతుంది. మా చక్రవర్తులుగారు ఆ మతపండితు లందర్నీ రావించి మహాసభ చేయించి ఆ మహాయాన సంస్కరించి, పండితుల తీర్మానాల్ను లోహపత్రాలమీద చెక్కించి, మందసంలోనుంచి, ఆ కనబడే శిదిలం క్రింద బెట్టించి, స్తూపనిర్మాణం జేయించారు అంతే కాకుండా బౌద్ధశిల్పంలో పాశ్చాత్యసాంప్రదాయాల్ను ప్రవేశపెట్టించి గాంధారశిల్పనిర్మాణాని కవకాశ మిప్పించారు గాంధారంలో విహారాల్ను గుహల్ను నిర్మింపించడ మారంభించారు ఇంకా యెందరు పండితుల్నో, శిల్పుల్నో, మిగిలిన కళలవాండ్లనో పోషించి సంఘసేవ చేయించారు వా రొకటి చేసి, ఒకటి చేయలేదా? తక్షశిలావిద్యాపీఠాన్ని వా రెంత పోషించారు—మహానుభావులు!

నే చిత్తం వారిసభలో మహాపండితులుండేవారటగా?

చ ఆ విషయంలో వారి మత మతిశ్లాఘనీయమైంది భరతఖండంలో నేకళకూ శాస్త్రానికెవ్వ రగ్రేసరులుగా నెన్నదగ్గవారో వార్ని వార్ని తమ శక్తివంచన లాకుండా గాలించి రావించి పోషించారు రెండుపేర్లు చెప్తా విను. అంతా అట్లాటివారే ననకో ఆంధ్రనాగార్జున పండితులు, వైద్యశిఖామణియైన చరకుడు వారి ఆస్థానంలో వారే వారిరోజుల్లో మనదేశం జగద్విఖ్యాతకీర్తి వహించిం దన్ని విషయాల్లో! మనవాండ్ల కే దేశం వెళ్లినా పూర్వ మెన్నడూ లేని గౌరవం లభించింది!

నే తమ వాండ్లంతా మా వాండ్లలో గలిసిపోయినట్లా, ప్రత్యేకపు తెగలవారుగా నెక్కడైనా వున్నారా?

చ మమ్మ ల్నట్లాటి ప్రశ్న లడగటం మెందుకోయ్? ఇంత జనాభా లీసుకునే మీకాలంలో కులాభిమానాలు ఘనీభవించిన మీ కాలంలో ప్రత్యేకపు శాక్యతెగ ల్లేవని నీ వెరగవ్? కాబట్టి మీలో కలిసిపోయ్యా రన్నమాట ఇక వార్ని గుర్తించే దెట్లాగంటే, మే మెప్పటికీ శస్త్రజీవులమే, నీవన్న తీవ్రస్వభావులమే, రాజసాని కలవాటుపడ్డవాండ్లం, గంభీరులంగా గనబడ్డా పనొస్తే ఘోరాలకు జంకనివాండ్లమే. శస్త్రజీవనాల కెల్లప్పుడూ అవకాశం లాక

(20 వ పేజీ చూడుడు)

నెరసిన వెంట్రుకల ఔషధము

రంగుపూయనక్కరలేదు ఆయుర్వేదచికిత్స తెల్లని రంగును మార్చి శాశ్వతముగా వెంట్రుకలకు నలుపు నిచ్చును గుణం కానిచో, డబ్బు వాపసుచేయబడును తెలుపు కొంచెమై యుండిన రూ 3-0-0 మధ్యరకమై యుండిన రూ 3-8-0 పూర్తిగాయుండిన రూ 5-0-0

గమనింపు — ఇది మెదడుకు కంటికి మంచి పోషణ నిచ్చు ఔషధము

Kesh Ranjan Aushadhalaya,
M. 63. P. O. Raniganj (Burdwan).

జ్ఞానోదయం

(11 వ పేజీ తరువాయి)

క్రూరంగా వచ్చేయి మర్చిపోవాలన్నా.. తలచుకోలేకపోయే. నాకొడుకు దొంగతనంచేస్తే అది నన్ను కదల్చలేదు కాని తిరిగి రాగలడా? వస్తాడా, రాగలడా? ఎవర్ని అడగనూ?

సావిట్లో కుర్చీలో కూర్చున్నా చిరు శబ్దాలకి లేచి వెళ్లేదాన్ని. ఘుంటలు ఒరుగుతున్నై నాకు సహాయంగా ఇంకొకళ్లు లేకపోవడం నన్ను నరకంలో కూర్చోపెట్టింది శూన్యతి నరాల్ని తోడేస్తోంది. రాజాగదిలో పుస్తకాలు నిలదీసి అడుగుతున్నట్టే వున్నై. "చేతులారా నీ కొడుకుని తరిమివేసేవ్ తల్లివి. నీకు హృదయం వుందా? నీ ప్రేమకోసం నీ నవ్వుకొరకు నీ మాటలకొరకు ఎంత ఆక్రందించి పారిపోయేడో తెలుసుకున్నావా? అర్థంఅయ్యిందా?"

ఏం సమాధానంచెప్పి అనునయపరచుకోనూ కన్నీళ్లుకారిస్తే వస్తాడా? ఇప్పుడు అకులు పట్టుకుంటే గంధర్వులు కోర్కెలు ఈడేరుస్తారా?

కొద్దిఘంటలక్రితం వెళ్లిన రమ ఖంగారుగానే వచ్చింది. ఆసమయంలో రావడం ఆశ్చర్య పరుస్తోంది "లక్ష్మీ నీకొడుకు కారుక్రింద పడ్డాడు ఆస్పత్రిలో."

ఆస్పత్రికి వెళ్లేరకు నేను బ్రతికివున్నానా? చచ్చే నడుస్తున్నానా అని తట్టింది. లోపలికి వెళ్ళేం. రాజా మంచంకు ఆనకుని కూర్చున్నాడు. తలకి కట్టు వుంది. చూచి తల అవతలగా త్రిప్పేడు. "నేను నీతోటి రాను. రావటంలేదు. లాల్‌ని చూడడాన్కి వెళ్లితీసుతాను. కాని నీ డబ్బు దొంగిలించి నందుకు నా లాల్‌ని చూచిన తర్వాత నువ్వు పోలీసులికి అప్పగించవచ్చు" అన్నాడు.

"అల్లాగే మనం వెళదాం. వాళ్లంతా వెళ్లిన తర్వాత నీతో చెపుతా మనుకున్నా. నువ్వు లేవు.." నెమ్మదిగానే అన్నా. నాకొడుకు బ్రతికే వున్నాడు అన్న ఆనందంలో ఒక్కసారిగా కౌగలించుకుందా మనుకున్నా. జంకే. ఆతని హృదయం దేనికి అర్రులు చాచి నిస్పృహ చెందిందో దాన్ని మనసా ఇద్దామనుకున్నా. నేను నా చేతులారా త్రుంచిన మాతృప్రేమని, ఆస్థానాన్ని నేను పోగొట్టుకోలేదు అనీ ఆ తలను హృదయానికి హత్తుకుంటూ చెవుదామనుకున్నా. అవన్నీ సమయానికి పనికిరాని సంగీతం లాగే వున్నై.

తెల్లబోయే "నిజంగా! వెళదామా? నువ్వు వస్తావా? తలపై కాస్త గీచుకుపోయింది. వెళదాం పద. నాకు ఏమీ బాధలేదు" అన్నప్పుడు ఆతని కళ్లు మెరిసేయి. "ఇప్పుడే వెళదాం" లేచి నుంచున్నాడు.

"ఇప్పుడే— ఈక్షణంలో" అన్నా.

ఇద్దరం కారులో కూర్చుని వెళ్లేటప్పుడు రాజా ఆ పదహారు సంవత్సరాల చిన్నపిల్లాడు నా ఒడిలోకే జరుగుతూ "అమ్మా, అప్పుడు నేను అల్లా మాట్లాడుదా మనుకోలేదు. ఆక్షణంలో నువ్వు ఇదివరకటి అమ్మలా కన్పించలేదు. నాకు నా పురోగమనానికి అడ్డుగా వున్న మహామారిలా కన్పించేవు నా లాల్‌ను కలియకుండా చేసే పెద్ద దయ్యంలా వున్నట్టు వున్నావు అంచేత..." ఇక మాట్లాడలేక పోయేడు. కళ్లు చెమ్మగిల్లేయి.

అనుభవించిన క్షణాలకు సరిపడ్డ శిక్ష అన్నట్టే అనుభూతి తోపించింది. నేను ఆశిక్షకి అర్హురాలని ఆత్మ తోపిస్తోంది. ఆతన్ని దగ్గరగా తీసుకుంటూనే "అవ్వాళ ఫోటోని మంచిఫ్రేము కట్టించి సావిట్లో పెడదామనే డ్రాయర్లో పెట్టే. అది చాలా బావుంది..." అంతే చెప్పే.

"అది నాది కనక నువ్వు అల్లా చేసేవేమో అనుకున్నా. జరిగిం దేదో జరిగింది. ఇప్పుడు మనం ఇంటికి వెడతాం కాదూ? నా లాల్ ఎల్లా వున్నాడో.."

స్టేషన్లో దిగీదిగడంతోటే లాల్ ఇంటికి వెళ్లేం, నులకమంచం మీ దున్న లాల్ అంత దూరంలోనుండి చూడగానే "రాజా" అన్నాడు. అంతే! ఇద్దరి ఎడతెగని వియోగంలోంచి కలియడం చూస్తే కడుపు కరిగిపోయింది.

"లాల్, ఇప్పటినుండి నువ్వు నయమై పోతావు" అన్నాడు కన్నీళ్లలో రాజు.

నెలలు గడుస్తున్నై. లాల్ రాజాలు నా ఇంట్లోనే వున్నారు. నాజీవితం పోగొట్టుకో బోయిన పదార్థాన్ని, ఆత్మల్ని సంపాదించినట్టే వుప్పొంగుతోంది నేనూ రాట్నం త్రిప్పుతున్నా. ఆ పుస్తకాలలోని సారం రాజా చెపుతాడు. లాల్ వీకులు చేస్తాడు. ముగ్గురం

"1946 — నా జీవితంలో అమరత్వానికి మొదటి మెట్టు. రాజాని నేను, నన్ను రాజా ఆ రోజు అర్థంచేసుకున్నా మేమో!" డైరీలో నాచేత్తో వ్రాసే ఇదే నాకొడుకు, నా తర్వాత చదువుతాడు. తర్వాత నావంశం చదువుకుని, అమ్మమ్మ "జ్ఞానోదయం" అనుకుంటారు.

కళ్లు ఆనందంలో ఎగురుతున్నై-ఆ ఆలోచన లోని మధురతకి.

స్కాటిష్ హైలాండర్ల పండుగ ఉత్సవాలలో, పాల్గొంటూన్న బ్రిటిష్ రాజదంపతులు.

పురాణాఖిల్లా

(19-వ పేజీ తరువాయి)

వచ్చిన శ్రీమతి కల్యాణ్‌కౌర్ అనే ఆమె ఈశాఖను నిర్వహిస్తూంది. ఈమె కుట్టుపనులలో నిపుణురాలు. ఈ శాఖలో ఎ. బి. సి. అనే మూడు తరగతు లున్నాయి.

ప్రథమతరగతివారికి కుట్టుపనులు నేర్పుతారు. రెండవ తరగతి, మూడవతరగతి వారికి, వారి వారి శక్తికొలది వారు చేసే పనిని బట్టి వారికి జీతం యివ్వబడుతుంది. వీరంతా రోజుకి 6 గం. పనిచేస్తారు. దాదాపు 2,3, 4 వరకు వీరు ఈ కుట్టుకూలిలో రోజుకి సంపాదించగలుగుతున్నారు. చొక్కాలు, కోట్లు, పాంట్లు బనీన్లు, జాకెట్లు, అనేక విధములైన దుస్తులు కుట్టటం నేర్పుతున్నారు. బజారులో కేంద్రీయ సహాయ సమితివారొక దుకాణాన్ని తెరచారు. వీరు కుట్టిన ప్రతి చిన్న వస్తువు అక్కడ అమ్ముడవుతుంది. అన్నిటికంటే ఆశ్చర్యకరమైన విషయ మేమిటంటే, గవర్నమెంటు వారు బట్ట సప్లయిచేయగా, వీరులాగూలు, చొక్కాలు కుట్టి కాశ్మీరులో పోరాడుతున్న మన జాతీయ సైనికులందరకు వీరు దుస్తులు పంపించారు. ఈవిధంగా పెద్దపట్టున గవర్నమెంటువారి ఆర్డర్లను కూడా వీరు అంగీకరించి పనిచేస్తున్నారు. ఈ సమయంలో నాకొక చిన్న సంగతి జ్ఞప్తికు వచ్చింది. ఒక చైనా దేశస్థుడు మొన్నా ఈమధ్యన నాతో మాట్లాడుతూ మాదేశంలో మూలున్న ముసలమ్మలుగూడా యుద్ధంచేస్తున్నారన్నాడు. ఎలాగని నేను ప్రశ్నించాను! సైనికులకు కావలసిన ఆహార పదార్థాలన్నీ వారే వండి తయారుచేస్తారట. 10,12 సం. వయస్సుగల చిన్నపిల్లలందరు, వాటిని మూటలు గట్టి, సైనిక శిబిరాలకు తీసుకుపోయి అందిస్తూ వుంటారట! ఈమాటలు చెబుతూ అత నెంతో గర్వపడ్డాడు. నేనూ వూరుకోలేకపోయాను. "మీ దేశంలో మూలున్న ముసలమ్మలు చేస్తున్న పనికి నే నెంతో ప్రశంసిస్తున్నాను. కాని మా దేశంలో సంగతి నీకు తెలుసా? శరణాగులు, స్త్రీలు—శిథిలహృదయులు రాత్రింబగళ్లు పని చేస్తూ, కాశ్మీరులో పోరాడుతున్న సైనికులకు దుస్తులు తయారుచేసి పంపుతున్నారు. దీనికి మేమంతా గర్వపడా" లన్నాను. నిర్ఘాంతపోయాడు ఆచైనా యువకుడు. నిజంగా ఈ స్త్రీలలో వున్నటువంటి కార్యశక్తి, ఉత్సాహం ఎంతో ప్రశంసనీయమైనటు వంటిది.

(3) లేసు, అద్దపుపనులశాఖ (*Embroidery section*)—ఈ శాఖలో దాదాపు 115 మంది స్త్రీలు పనిచేస్తున్నారు. చాల అందమైన లేసు పనులు, అద్దపుపనులు వీరు చేస్తున్నారు. ప్రత్యేకంగా ఈ లేసుపనులు, అద్దపుపనులు సింధు ప్రాంతంలో చాల ఎక్కువగా చేస్తుంటారు. మిస్ దమయంతీ శివదాసాని అనే సింధీపిల్ల ఈ శాఖను నిర్వహిస్తోంది. ఈ పనులలో ఈమెకు చాల అనుభవముంది ఈమెగూడా విద్యావంతురాలే. కాశీవిశ్వవిద్యాలయంవారి బి. ఏ పరీక్ష ప్యాసుచేసి, కొంతకాలం కాంగ్రెసు ఆఫీసులో పనిచేసింది. చదువుకున్నటువంటి స్త్రీలు, సాంఘిక పనుల్లో ముందంజవేస్తుండడం ఎంతో మనదేశ సౌభాగ్యమనే చెప్పాలి.

ఈ విధంగా, గవర్నమెంటువారిద్వారాను, కేంద్రీయ సహాయ సమితివారిద్వారాను, నడపబడుతున్నటువంటి పలువిధములైన పరిశ్రమలలో పాల్గొంటూ శరణార్థులు—అందులో ప్రత్యేకంగా స్త్రీలు—తమ జీవనోపాధిని సంపాదించుకోగల్గుతున్నారు.

ఈ సదవకాశాల్ని ఉపయోగించుకొని ఎందరో వారివారి ప్రతిభలను ప్రదర్శిస్తున్నారు.

దాదాపు 45 వేలమంది శరణార్థులకు కావలసిన ఏర్పాట్లుచేయడం సామాన్యమైన పని కాదు. వీరిలో చాలమంది పురుషులు—వ్యవసాయంలోనికి, వ్యాపారాల్లోకి, ఉద్యోగాల్లోకి సర్దుకుంటున్నారు. వీరికి కావలసిన సౌకర్యాలన్నీ గవర్నమెంటువారిస్తున్నారు. కేంద్రీయ సహాయసమితివారుగూడా విసుగు విరామం లేకుండా పనిచేస్తున్నారు.

'పురానా కిలా' 'నూతనకిలా'గా మారింది. ఒక నూతనజీవితం, నూతనపద్ధతులపై ఆ కోటలో ప్రారంభమైంది. ఒకనాడు నిరంకుశ ప్రభువుల సైన్యాలకు తా విచ్చిందీ నేనే! మరి ఈనాడు వేలమందే శరణార్థులకు తా విచ్చిందీ నేనే—తప్పెవరి దని ప్రశ్నిస్తున్నదా అనిపించింది. ఏపాప మెరుగని షాపం 'పురానా కిలా' అనుకున్నాను

శాక్యచక్రవర్తి

(10 వ పేజీ తరువాయి)

వ్యవసాయకృషీవలులమైనా అందులోగూడ నా స్వభావమే ప్రదర్శితమౌతుంది. భరతఖండంలో నేనేచోట్ల నట్లాటి వాండ్లు కాన్పించినా పూర్తిగానో, క్రొద్దో, గొప్పో మా రక్తం వారినాళాల్లో నుండే అనకో. అంతకంటే నిదమిత మన్నాని కేమాత్రం వీ లుండెదు.

నే: చిత్త మనుగ్రహం. ఈమాత్రం జాలు సందేహనివర్తికి. తమకు చతురంగబలాభిమాన ముండేదా?

చ: ఉండేదే గాని, అన్నిటికంటే మేం గుర్రపుదళంమీద కాల్బలంమీద నాధారపడే వాళ్ళం. మా యుద్ధక్రమమే వేరు. శత్రువు లెప్పుడో వస్తారనుకుంటూంటే యిప్పుడే వచ్చిపైబడేవాళ్లం అశ్వబలంతో. దాంతో వాళ్లోడించేరకు కాల్బల మొచ్చి అందుకుని ఆ ఓడిపోవడాన్ని పూర్తిచేసేది. కొంత ఆ బలానికి సహాయంజేసిం తర్వాత అశ్వసేన శత్రుదేశ క్రమణ కుపక్రమించేది—మొదట రాజధాన్ని వశంజేసుకుని. మా కీర్తి మాకు ముందే వ్యాపించుంటుంది కాబట్టి అసలు ప్రభువు హతుడు కావడమో, పట్టుపడడమో జరిగుంటుంది కాబట్టి, సామంతుల్లో కొందరు యుద్ధాని కొచ్చి ప్రభువుగతిని పొందుంటారు కాబట్టి మిగతావాళ్లంతా యథాప్రకారంగా కప్పాలు తెచ్చి లోబడేవారు. ఎవరైనా యెదిరిస్తే మా సేనలు పోయి చిక్కబెట్టుకొచ్చేవి.

శూరులు స్వామీ, వేటకు వేళ మించుతూంది, పరాకు.

చ: సరే.

(అంతా జయధ్వానాల్తో నిష్క్రమిస్తారు.)

నే: (కొంచెం విచారించి) ఆ శ్రీశక్యజాతి పొడుగానూ, పూర్వపు క్రూరరాక్షసజాతి వారంతా కర్మం పరిపాకం గాక మళ్లీ వీళ్లుగా నవతరించలేదు గదా? ఇదెక్కడి మూక, యెక్కడ్లోకం!! ఈ క్రూరపు ముండాకొడుకుల్తో హోరాహోరిగా బోరిన మనవాండ్లెట్లాటి శూరావతంసులో!!! (కొంచెం ముందికి)వా డంది నిజమే యిట్లాటి పిశాచ సాంప్రదాయు లిప్పుడు మన సంఘంలో నెందర్లేరు, అంటే పోట్లాట కొచ్చి ఒప్పుకోమని గోజ్జేస్తారు కాని! ఎంత పవిత్రమైన సంఘాని కేం పాట్లొచ్చాయ్!! [నిష్క్రమి]

ఆంధ్రవాఙ్మయచరిత్ర

కర్త: కళాప్రపూర్ణ కీ॥ శే॥ కాశీనాధుని నాగేశ్వరరావుగారు

సరికొత్తపద్ధతిని, సంగ్రహరూపంలో నడిచిన సమగ్రసమీక్ష.

వెయ్యేండ్ల వాఙ్మయ చరిత్రకూ విశుద్ధదర్పణం.

పాతచరిత్రల నన్నిటినీ అవలోచనచేసి, సరిగా సమన్వయించి

క్రోడీకరించిన నిసలయిన చరిత్ర.

శాసనాలలోనూ వాటిలోనూ అవ్యక్తస్వరూపంలో ఉండిఉండి, నన్నయ ధర్మమా అని ఒక్క ఊపున దివ్యాకారంతో బైటపడి, నానాటికి నవనవోజ్వలంగా వికసించిన మన వాఙ్మయం పోయిన నలుపోకడలకు పొడిమితో చూపెట్టజాలిన ఉత్తమోత్తమగ్రంథము.

వెల 2 రూపాయలు. తపాలాఖర్చులు 0—7—0.

అంధ్రగ్రంధమాల, పో. బా. 212, మదరాసు